

En analys av svenska
lärosätens ansökningar
om Erasmus Charter for
Higher Education

En bild av högskolans internationalisering

Universitets- och
högskolerådet

En bild av högskolans internationalisering

**En analys av svenska lärosätens ansökningar om
Erasmus Charter for Higher Education**

En bild av högskolans internationalisering
En analys av svenska lärosätens ansökningar om Erasmus Charter for Higher Education

Universitets- och högskolerådet 2015
Avdelningen för analys, främjande och tillträdesfrågor
Text: Anders Ahlstrand

ISBN 978-91-7561-017-7

Denna publikation är framtagen av Universitets- och högskolerådet.
För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se

Innehållsförteckning

En bild av högskolans internationalisering	1
Inledning	4
Syftet	4
Materialet – dess möjligheter och begränsningar	5
Svaren gör jämförelser möjliga	5
Nya statistikuppgifter	5
Inte en heltäckande bild	5
Anpassade svar, kort tid och andra begränsningar	6
Metod	6
Statistiska uppgifter	8
Antal avtal och hur de utnyttjas	9
Gemensamma program	14
Personal involverad i internationalisering	15
Språkstöd	17
Personalmobilitet	19
Studentmobilitet	21
Hantering av avtal	23
Val av internationella partner	24
Skäl till internationalisering	26
Internationaliserings-aktiviteter	28
Avslutande diskussion	30
Rekommendationer	32
Lärosätena	32
EU-kommissionen	32
Universitets- och högskolerådet	33
Sammanfattning	34
Summary	35

Inledning

Våren 2013 beviljades drygt 4 300 lärosäten i Europa ett sk. Erasmus Charter for Higher Education, ECHE. Fyrtiotvå av dessa var svenska. Att få sin ansökan om ECHE godkänd är ett grundläggande villkor för att få delta i Erasmus+ programmet under perioden 2014 – 2020. I ECHE-ansökan bekräftar lärosätet att det ska följa de grundläggande principerna i Erasmus+ programmet och att dess medverkan i programmet är en del av den egna strategin för internationalisering. Vidare innehåller ansökningarna uppgifter både om hur lärosätena bedriver sitt internationaliseringsarbete och om deras strategier

Vilken bild av lärosätenas internationalisering ger ansökningarna om ECHE? Vad säger de om lärosätenas internationaliseringsstrategier och om hur internationaliseringsarbetet är organiserat vid Sveriges universitet och högskolor? Denna rapport syftar till att ge en bild av hur internationaliseringsarbetet ser ut vid de svenska lärosätena utifrån uppgifterna i ansökan om ECHE.

Eftersom alla lärosäten som vill delta i Erasmus+ måste fylla i samma ansökan och därmed svara på samma frågor kring mobilitet och internationalisering ger ansökningarna en unik möjlighet att få en bild av internationalisering vid Sveriges lärosäten. Materialet ger av samma skäl också goda förutsättningar för jämförelser mellan länder. Universitets- och högskolerådet, UHR, har därför inlett ett samarbete med våra nordiska systemorganisationer för att göra en jämförelse. I föreliggande rapport gör UHR en analys av de svenska lärosätenas ansökningar. Den kommer att följas av en jämförande nordisk studie med tematiska nedslag

Arbetet med rapporten har möjliggjorts genom att UHR hade en österrikisk statstjänsteman, Thomas Lichtenwöhner, på utbytestjänstgöring under januari/februari 2014. Thomas har bidragit med det grundläggande analysarbete som rapporten baseras på.

Syftet

Syftet med analysen av lärosätenas ECHE-ansökningar är att få en bild av hur lärosätena organiserar sitt arbete med internationalisering i allmänhet och mobilitet i synnerhet. Vilka mål har de med sitt internationella samarbete samt vilka åtgärder vidtar de för att nå sina mål? Vidare syftar rapporten till att genom den statistik som finns i lärosätenas ansökningar ge en övergripande bild av lärosätenas internationaliseringsaktiviteter.

Det finns relativt lite systematiserad, aktuell, kunskap om hur svenska lärosätena organiserar sitt internationaliseringsarbete. Att få en överblick över lärosätenas internationaliseringsarbete underlättar UHR:s arbete som ansvarig myndighet för internationella utbytes- och samarbetsprogram. Vidare kan lärosätena själva ha användning av en samlad information för att kunna jämföra sig med andra. Den tidigare studien om hinder för och uppmuntran till mobilitet i Finland, Norge och Sverige "Living and Learning – Exchange Studies Abroad"¹ pekar t.ex. på att stödfunktioner är viktiga för att få till stånd ett aktivt studentutbyte. Lärosätenas svar i ECHE-ansökan ger en viss bild av vilka stödfunktioner lärosätena erbjuder.

¹ Living and Learning – Exchange Studies Abroad. A Study of Motives, Barriers and Experiences of Finnish, Norwegian and Swedish Students, Cimo, SIU och UHR 2013.

I EUA:s medlemskonsultation som redovisas i rapporten "Internationalisation in European higher education: European Policies, institutional strategies and EUA support"² framkommer det att lärosätena anser att deras internationaliseringsstrategier har en positiv inverkan på arbetet med internationalisering och mobilitet. Det är därför intressant att en central del av ECHE-ansökningarna är det som kallas "Erasmus Policy Statement" (EPS) där lärosätena redogör för sin strategi för internationalisering (denna policy ska det lärosäte som beviljas ett Erasmus Charter for Higher Education publicera på sin webbplats).

Det är viktigt att poängtera att syftet med denna studie inte är att bedöma kvaliteten i lärosätenas ECHE-ansökningar eller deras internationaliseringsarbete. Syftet är inte heller att göra en överprövning av den granskning EU-kommissionen har gjort av lärosätenas ansökningar. Syftet är att försöka ge en samlad bild av hur arbetet med internationalisering framträder i ECHE-ansökningarna. Vår förhoppning är att resultaten i denna rapport ska bidra till en diskussion om internationalisering.

Materialet – dess möjligheter och begränsningar

Svaren gör jämförelser möjliga

Alla lärosäten som vill delta i Erasmus+ måste ansöka om ett Erasmus Charter for Higher Education, ECHE. Ansökan består av statistik, grundläggande påståenden som sökande lärosäte måste intyga att det ska följa under hela programperioden samt ett antal frågor om hur arbetet med mobilitet är organiserat och hur det utförs. Slutligen ska lärosätena redogöra för sin internationaliseringsstrategi i en EPS. Frågorna är desamma för alla lärosäten vilket som sagts ovan ger unika möjligheter till jämförelser, inte minst mellan länder.

Nya statistikuppgifter

Statistiken som finns i ECHE-ansökan avser läsåret 2012/2013. Många av statistikuppgifterna som efterfrågas finns inte tidigare samlade, exempelvis antal avtal och antal gemensamma program. Det gör delar av statistiken speciellt intressanta. Annan statistik som exempelvis antal studenter och antal anställda finns redovisade i officiell statistik. UHR har med ett undantag valt att endast använda de uppgifter som finns i ECHE-ansökan. Dessa har inte kontrollerats mot uppgifterna i den officiella statistiken.

Inte en heltäckande bild

Samtidigt som ECHE-ansökan har den fördelen att alla lärosäten svarar på samma frågor har den också begränsningar. En begränsning är att materialet inte ger en heltäckande bild av lärosätenas internationalisering. Endast svaren på det som redovisas i ansökan kan behandlas i UHR:s analys.

Frågorna i ansökan om hur lärosätena organiserar sitt arbete med internationalisering och mobilitet handlar exempelvis om vilken typ av stöd som de ger till in- och utresande lärare och studenter och vilka rutiner de har för tillgodoräknande. Dessa frågor är ofta dels allmänna till sin natur, dels komplexa så att var och en egentligen innehåller flera frågor. Detta i kombination med att det också finns ett begränsat utrymme för att svara på frågorna, mellan 500 och 1 000 tecken, utgör ett metodologiskt problem. Svaren tenderar

² Internationalisation in European higher education: European Policies, institutional strategies and EUA support, EUA 2013

nämligen att vara både allmänna och spretiga. Det förekommer också att vissa lärosäten fokuserar på en del av frågan, t.ex. inresande studenter, medan andra lärosäten fokuserar på en annan del, t.ex. utresande studenter. Det gör att svaren ibland inte är helt jämförbara.

För att kunna jämföra svaren utgår analysen ifrån att lärosätena anger just det som de prioriterar högst. Har de svarat på en del av frågan men utelämnat en annan säger det en del om vilka prioriteringar lärosätet har gjort. Samtidigt måste man ha i åtanke att även om ett lärosäte nämner vissa aktiviteter och/eller företeelser kan de mycket väl genomföra även ytterligare aktiviteter som inte nämns. Vissa aktiviteter kanske betraktas som självklara och nämns därför inte.

Anpassade svar, kort tid och andra begränsningar

En annan begränsning i materialet är att det är en ansökan lärosätena måste göra för att kunna delta i Erasmus+. Man kan därför misstänka att lärosätena ger svar som de uppfattar att EU-kommissionen vill ha och att svaren därför inte ger en helt rättvisande bild av lärosätenas internationaliseringsarbete. UHR bedömer dock att det inte är ett stort problem.

Ytterligare ett förhållande man måste ta i beaktande är det faktum att lärosätena fick relativt begränsad tid på sig att skriva ansökan. Ansökan öppnades den 23 mars och deadline var den 15 maj. Det innebär att lärosätena hade 7 veckor på sig att skriva ansökan. Det kan låta som lång tid men om de hade ambitionen att involvera stora delar av lärosätet i arbetet med ansökan så var tiden knapp.

Slutligen bör det nämnas att eftersom lärosätena är olika stora, har organiserat sig på olika sätt och har olika tidigare erfarenheter inom internationellt samarbete så skiftar svaren. Stora lärosäten med flera fakulteter och institutioner kan ha svårt att ge detaljerad information om lärosätets internationaliseringsarbete då det kan skifta från fakultet till fakultet eller institution till institution. Vissa svar kan därför bli relativt övergripande för stora lärosäten. Vidare har lärosäten med mycket få eller inga samarbetsavtal med utländska lärosäten, eller mycket lite mobilitet, andra förutsättningar att redogöra för sitt internationaliseringsarbete än lärosäten med en bred och aktiv internationalisering.

Metod

Föreliggande rapport innehåller dels ett avsnitt med statistik, dels avsnitt baserat på lärosätenas svar i ansökan och deras EPS.

Det statistiska avsnittet baseras på ett urval av den statistik som lärosätena redovisar i sina ansökningar. Fokus är på den statistik som inte finns samlad någon annanstans.

Resultaten i övriga avsnitt bygger på en textanalys och baseras på lärosätenas svar och på deras EPS. Sju övergripande teman redovisas; språkpolicy, personalmobilitet, studentmobilitet, hanteringen av samarbetsavtal, motiv för internationalisering, val av samarbetspartners och internationella aktiviteter. För varje tema har lärosätenas ansökningar genomsökts efter ord eller textavsnitt som pekar på vissa företeelser, aktiviteter eller uppfattningar. Resultaten har sedan under läsning i vissa fall kompletterats med nya företeelser, aktiviteter eller påståenden som har framkommit ur svaren. Förekomsterna av de utvalda företeelserna, aktiviteterna eller påståendena har sedan noterats i tabeller.

Det finns anledning att påminna om att syftet med rapporten inte är att visa hur vart och ett av lärosätena arbetar med internationalisering, utan att ge en översiktlig bild över de svenska lärosätenas arbete med internationalisering och mobilitet som ett underlag till diskussion. Namnen på lärosätena har därför utelämnats i flertalet figurer för att underlätta en mer förutsättningslös syn på rapportens resultat.

I analysen kommenteras vissa svårigheter att tolka lärosätenas svar. Trots dessa svårigheter har inga kompletterande frågor ställts till lärosätena. Motivet har varit att inte i onödan belasta lärosätenas personal. Det har inte heller ansetts nödvändigt eftersom syftet inte är att beskriva och jämföra enskilda lärosäten utan att få en övergripande bild av arbetet med internationalisering. Detta syfte bör kunna uppnås även om vissa uppgifter förefaller mer eller mindre orimliga.

Statistiska uppgifter

I detta avsnitt redovisas dels grundläggande statistik, dels viss jämförande statistik.

Totalt 42 svenska lärosäten beviljades ett Erasmus Charter for Higher Education, ECHE, i ansökningsomgången 2013. I nedanstående tabell är dessa lärosäten listade tillsammans med uppgifter om totalt antal studenter, totalt antal utbildningsprogram och antal avtal om samarbete med andra lärosäten. Alla uppgifter kommer från lärosätenas ECHE-ansökningar med ett undantag. Uppgifterna om antal utbildningsprogram har kompletterats med uppgifter från UHR:s antagningssystem NyA eftersom uppgifterna i lärosätenas ansökningar om antal utbildningsprogram visade sig vara svårtolkade.

Tabell 1. Uppgifter om antal studenter, utbildningsprogram och avtal 2012-2013 för de lärosäten som beviljades ECHE i ansökningsomgången 2013

Lärosäte	Totalt antal studenter	Antal utbildningsprogram lå 2012/13 enl. ECHE ansökan	Antal utbildningsprogram ht13 enligt NyA	Antal Erasmus-avtal	Antal andra avtal med lärosäten i deltagande länder***	Antal avtal med lärosäten i länder som inte deltar i Erasmus	TOTALT antal avtal	Genomsnittligt antal avtal per utbildningsprogram****	Genomsnittligt antal studenter per avtal
LUNDS UNIVERSITET (LU)	49 356	4 947	222	880	132	288	1 300	6	38
UPPSALA UNIVERSITET (UU)	44 600	3 950	215	700	200	300	1 200	6	37
GÖTEBORGS UNIVERSITET (GU)	36 857	4 104	521	765	11	149	925	2	40
LINKÖPINGS UNIVERSITET (LiU)	27 753	8 208	132	619	68	153	840	6	33
STOCKHOLMS UNIVERSITET (SU)	31 286	2 160	335	700	20	116	836	2	37
LINNÉUNIVERSITETET (LNU)	27 924	2 582	212	570	1	211	782	4	36
UMEÅ UNIVERSITET (UmU)	18 550	4 615	274	515	7	153	675	2	27
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING (HJ)	12 731	323	62	274	76	216	566	9	22
KUNGLIGA TEKNISKA HÖGSKOLAN (KTH)	16 600	123	41	350	0	104	454	11	37
KAROLINSKA INSTITUTET (KI)	6 793	1 052	36	170	58	162	390	11	17
MÄLARDALENS HÖGSKOLA (MH)	7 916	73	91	251	0	70	321	4	25
MALMÖ HÖGSKOLA (MaH)	12 415	641	116	207	2	86	295	3	42
KARLSTADS UNIVERSITET (KaU)	7 355	976	194	200	12	63	275	1	27
SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET (SLU)	6 277	1 189	27	90	103	62	255	9	25
HÖGSKOLAN I HALMSTAD (HH)	6 320	976	87	168	10	66	244	3	26
LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET (LTU)	8 868	2 423	150	181	10	50	241	2	37
HÖGSKOLAN I BORÅS (HB)	10 899	70	68	169	15	54	238	4	46
CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA (CTH)	9 830	1 390	50	170	3	39	212	4	46
HÖGSKOLAN DALARNA (HD)	15 723	1 200	76	164	10	15	189	2	83
HÖGSKOLAN KRISTIANSTAD (HKr)	12 841	837	47	120	2	50	172	4	75
ÖREBRO UNIVERSITET (ORU)	15 443	1 294	98	130	0	31	161	2	96
MITTUNIVERSITETET (MiUn)	17 331	1 500	102	141	3	17	161	2	108

HÖGSKOLAN VÄST (HV)	5 271	715	56	103	12	27	142	3	37
HÖGSKOLAN I SKÖVDE (HIS)	4 001	745	62	57	30	51	138	2	29
BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA (BTH)	7 499	862	34	76	9	28	113	3	66
KUNGLIGA MUSIKHÖGSKOLAN (KMH)	997	37	8	94	1	3	98	12	10
HÖGSKOLAN I GÄVLE (HiG)	5 875	648	55	54	0	41	95	2	62
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA (SH)	3 658	367	83	61	4	26	91	1	40
HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM (HHS)	2 191	236	2	27	3	42	72	36	30
KONSTFACK (KF)	852	14	3	38	0	2	40	13	21
KUNGLIGA KONSTHÖGSKOLAN (KKH)	100	2	i.u. **	15	11	5	31	x	3
ERSTA SKÖNDAL HÖGSKOLA (ESH)	1 418	11	3	8	10	4	22	7	64
RÖDA KORSETS HÖGSKOLA (RKH)	526	3	1	9	0	9	18	18	29
DANS OCH CIRKUSHÖGSKOLAN (DOCH)*	146	95	i.u.	14	0	1	15	x	10
STOCKHOLMS MUSIKPEDAGOGISKA INSTITUT (SMI)	102	3	i.u.	7	1	0	8	x	13
FÖRSVARSHÖGSKOLAN (FHS)	345	253	1	5	3	0	8	8	43
STOCKHOLMS DRAMATISKA HÖGSKOLA (STDH)*	247	89	i.u.	2	4	2	8	x	31
TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM (THS)	661	268	12	0	3	5	8	1	83
ÖREBRO TEOLOGISKA HÖGSKOLA (ÖTH)	82	47	i.u.	3	1	0	4	x	21
OPERAHÖGSKOLAN (OH)*	33	33	i.u.	0	1	2	3	x	11
SOPHIAHEMMET HÖGSKOLA (SHH)	1 077	57	7	0	0	2	2	0	539
NEWMANINSTITUTET (NI)	43	42	i.u.	0	0	0	0	x	x

TOTALT	438 792	49 160	3 483	8 107	836	2 705	11 648	x	x
MEDELTALET	x	x	x	x	x	x	x	5,8	51,3

*Dessa tre lärosäten gick samman den 1 januari 2014. Vid tillfället för ansökan våren 2013 var de dock självständiga lärosäten. I studien behandlas de som självständiga lärosäten eftersom de står för varsin ansökan om ECHE.

** Ingen uppgift (i.u.) då lärosätet har valt att inte lägga in sina program i NyA.

*** Med deltagande länder menas länder som ingår i programmet Erasmus+ d.v.s. EU 28, Island, Liechtenstein, Makedonien, Norge och Turkiet.

**** Baseras på det antal program som redovisas i NyA.

Antal avtal och hur de utnyttjas

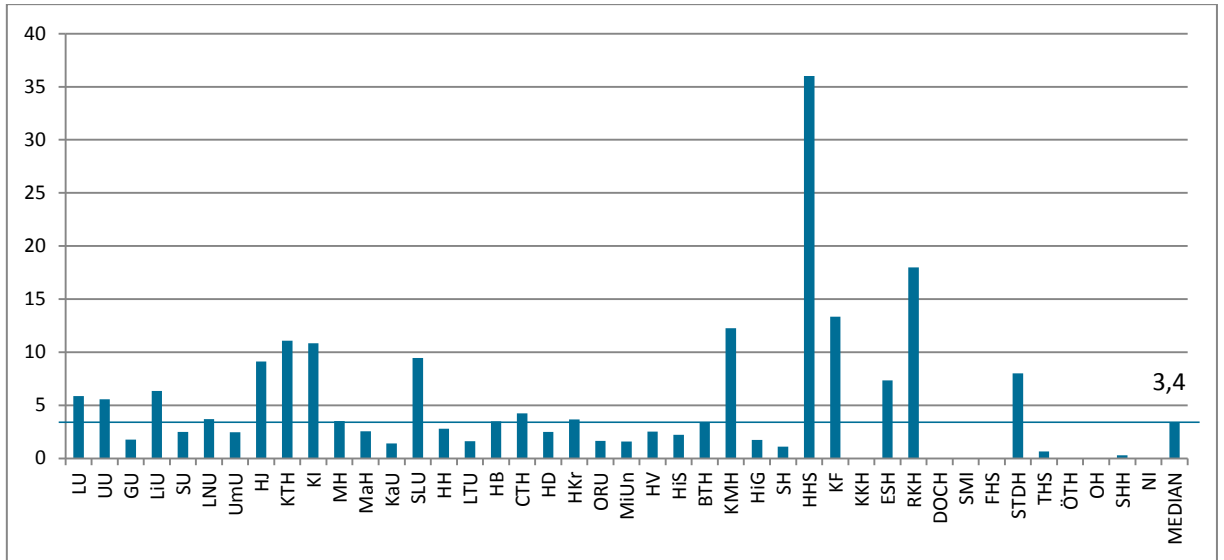
Av tabellen ovan framgår att antalet avtal varierar från 0 till 1 300. Flest avtal har Lunds universitet. Det är svårt att avgöra om antalet avtal på ett lärosäte är stort eller ej utan att sätta det i relation till något, exempelvis antal studenter eller antal utbildningsprogram. För att illustrera det görs här två olika jämförelser. I figur 1 jämförs antalet avtal med antalet utbildningsprogram och i figur 2 jämförs antalet avtal med antalet studenter vid respektive lärosäte.

Uppgifterna i ECHE-ansökan om antalet kurser och program antyder att lärosätena hade tolkat frågan mycket olika. I jämförelsen med antalet utbildningsprogram används därför uppgifter om antalet program per lärosäte från UHR:s kursdatabas (NyA). Det ger mer

jämförbara antal. Nackdelen är att sju lärosäten inte använder sig av kursdatabasen. Vilka det rör sig om framgår i tabellen ovan.

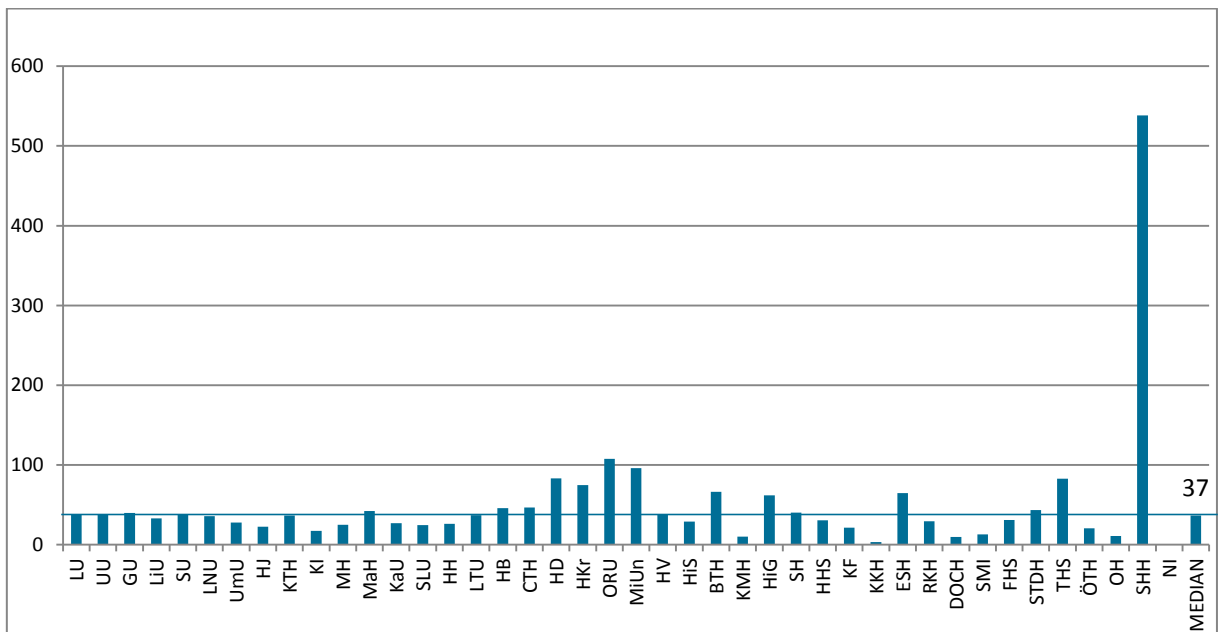
Sätter man antalet avtal i relation till antalet utbildningsprogram och till antalet studenter framstår två olika bilder. Bägge jämförelserna har både fördelar och nackdelar men ger ändå en viss bild av hur stor del av lärosätet som är berörd av internationalisering.

Figur 1. Genomsnittligt antal avtal per utbildningsprogram*

* Uppgift om antal utbildningsprogram har hämtats från kursregistret i UHR:s NyA-system.

Figur 2. Genomsnittligt antal studenter per avtal

Figur 1 visar genomsnittligt antal avtal per utbildningsprogram. Lärosätena har i genomsnitt knappt 6 avtal per utbildningsprogram. Medianvärdet är 3,4. I denna

jämförelse tenderar de lärosäten som har få utbildningsprogram att sticka ut. Det gäller exempelvis Handelshögskolan i Stockholm och Röda korsets högskola.

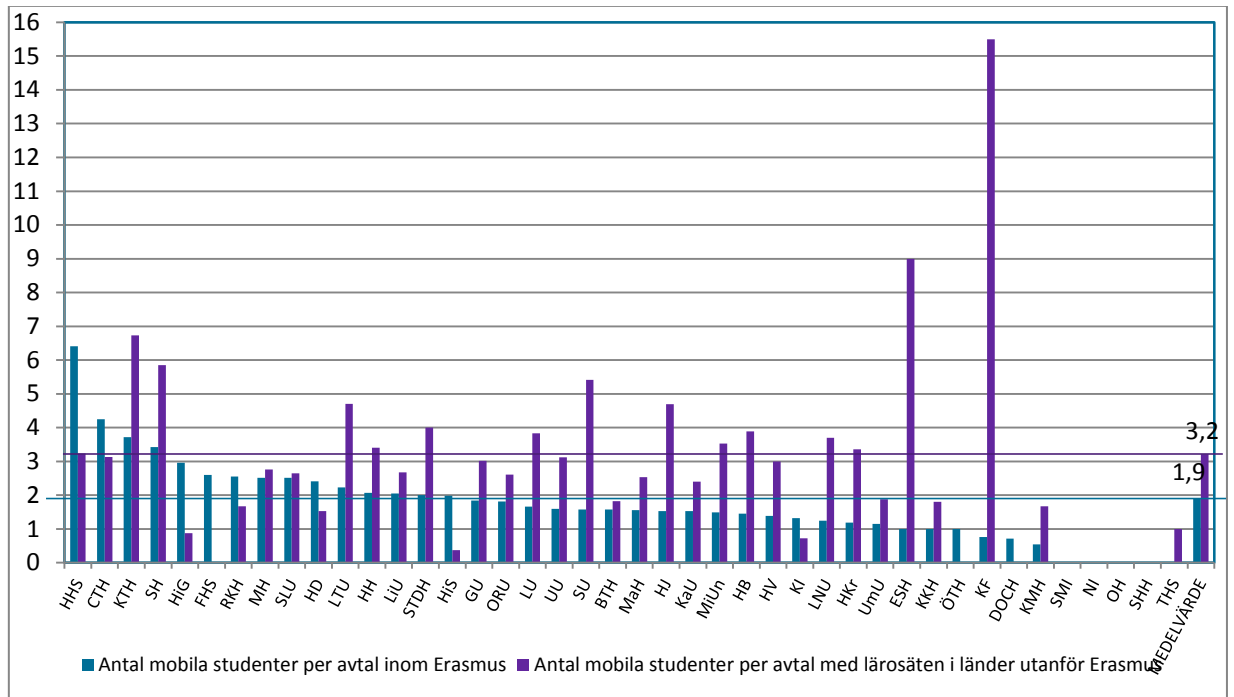
Figur 2 ger en annan, något jämnare, bild. I genomsnitt går det 51 studenter per avtal. Medianvärdet är 37 studenter per avtal. En jämförelse mellan lärosätena baserat på hur många studenter det går på varje avtal är emellertid inte helt rättvisande då siffran inte tar hänsyn till hur stor andel studenter som studerar på deltid eller på distans.

Det intressanta med dessa två jämförelsemått är att de visar relativt jämna siffror om man bortser från några extremvärden. Det visar sig också att stora lärosäten med många avtal inte utmärker sig utan ligger nära genomsnittet för de svenska lärosätena.

Jämförelserna ovan kan ge en bild av hur stor del av lärosätet som berörs av internationalisering och hur många studenter som har (åtminstone teoretiska) möjligheter till utbyte. Men eftersom jämförelsetalen inte tar hänsyn till hur många möjliga studentutbyten varje avtal innehåller eller vilka utbildningsprogram som faktiskt berörs av avtalen är jämförelsetalen osäkra. En intressant kompletterande uppgift skulle vara vilka utbildningsprogram som faktiskt har utbytesavtal. Hur många studenter följer utbildningar där utbyte inte alls är möjligt p.g.a. att avtal saknas? Denna fråga kan alltså för närvarande inte besvaras.

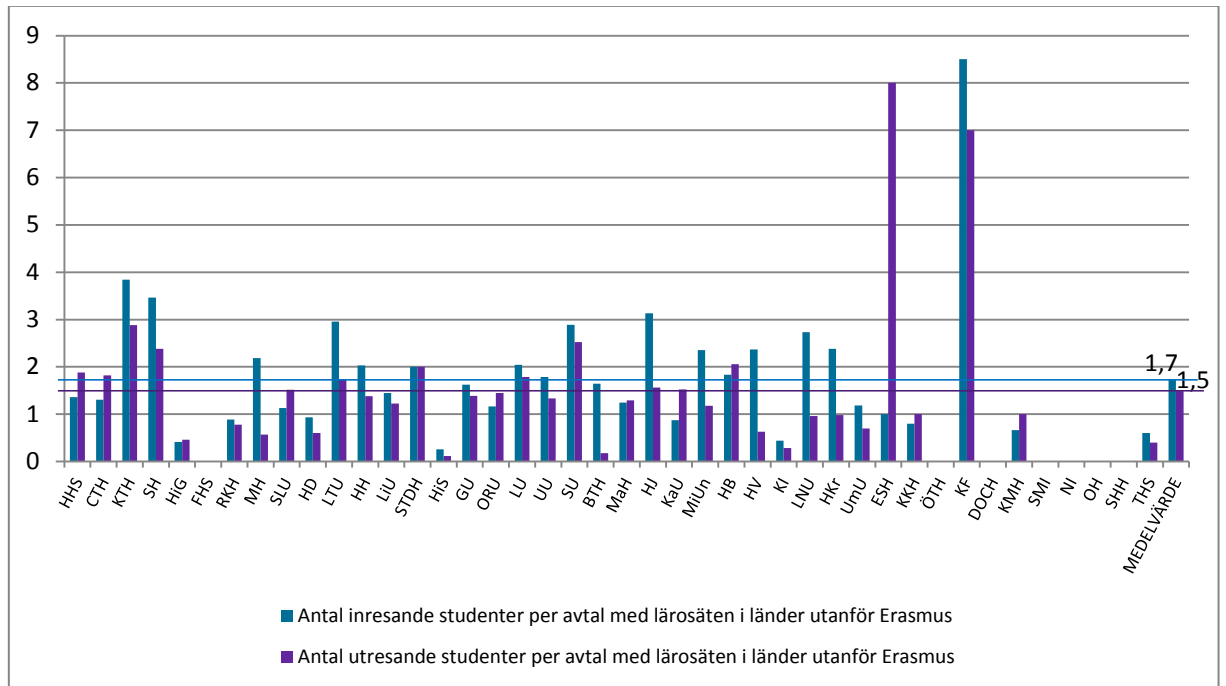
I vilken utsträckning utnyttjas då avtalen? Utifrån uppgifterna i ansökan går det inte att avgöra i vilken utsträckning varje enskilt avtal utnyttjas, men vissa jämförelser kan ändå göras genom att räkna ut det genomsnittliga antalet studenter per avtal. Detta ger dock ett ganska trubbigt mått då det inte går att se om det är ett fåtal avtal som utnyttjas av många utbytesstudenter eller om avtalen utnyttjas jämt. Vidare gäller uppgifterna om antalet ut- och inresande studenter läsåret 2011/2012 medan antalet avtal gäller läsåret 2012/2013. Att uppgifterna i ECHE-ansökan rör olika läsår komplicerar jämförelsen men den bedöms ändå ge en indikation om hur avtalen utnyttjas. Medan antalet studenter fluktuerar från år till år tenderar antalet avtal att vara stabila över tid.

Figur 3. Genomsnittligt antal studenter i mobilitet för studier (2 – 12 månader) per Erasmusavtal respektive per avtal med lärosäten i länder som inte deltar i Erasmus

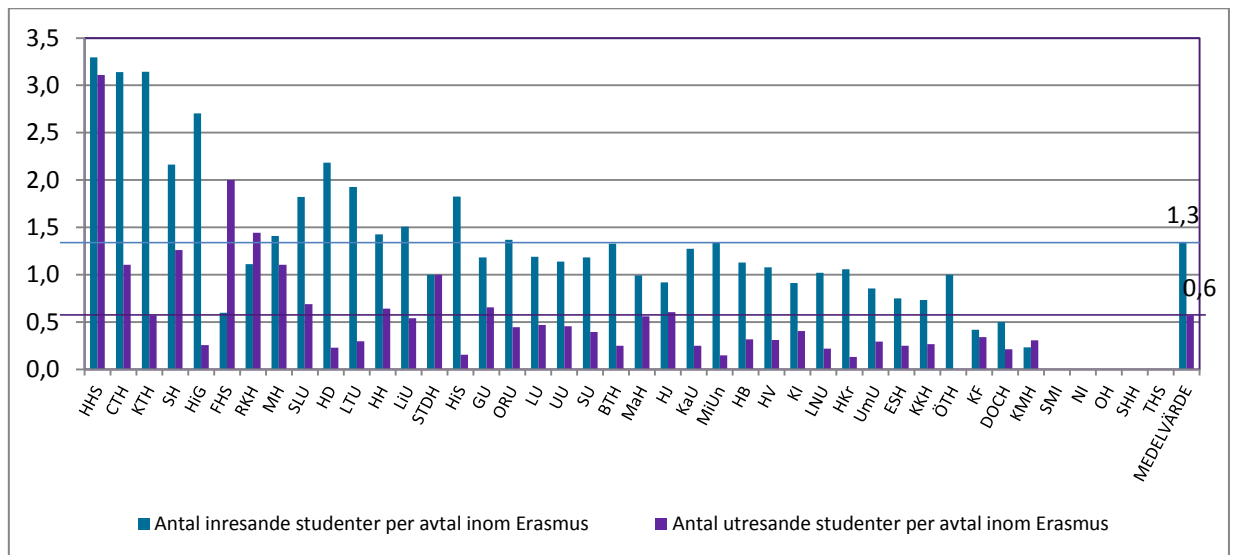

Figur 3 visar att medelvärdet för det totala antalet mobila studenter (in- och utresande) per avtal är 3,2 när det gäller avtal utanför Erasmusländerna, medan det är 1,9 för avtal inom Erasmus. Avtalen med lärosäten i länder utanför Erasmus tycks således utnyttjas hårdare. Materialet ger inte underlag för att förklara varför det är så. Eftersom antalet avtal utanför Erasmusländerna är färre kan emellertid en möjlig förklaring vara att de kräver mer engagemang för att upprätta och upprätthålla och därför vårdas bättre? En annan tänkbar förklaring är att dessa avtal helt enkelt är mer populära bland studenterna.

Figur 4. Genomsnittligt antal in- respektive utresande studenter per avtal med lärosäten i länder som inte deltar i Erasmus

Figur 5. Genomsnittligt antal in- respektive utresande studenter per Erasmusavtal

I figur 3 är in- och utresande studenter sammanräknade. Om man, som i figur 4 och 5 ovan, skiljer på in- och utresande utbytesstudenter förstärks bilden av att avtalen utanför Erasmusländerna utnyttjas effektivare än Erasmusavtalen. Avtalen utanför Erasmusländerna uppvisare en bättre balans i utbytet än vad Erasmusavtalen gör. Antalet in- respektive utresande studenter per avtal är, med några få undantag, ungefär lika stora inom avtalen med lärosäten utanför Erasmusländerna. Ifråga om Erasmusavtalen är det däremot, vid de flesta lärosätena, stor obalans mellan in- och utresande studenter.

Varför det råder bättre balans i avtal med lärosäten utanför Erasmusländerna än inom Erasmus går inte att utläsa ur ansökningarna. En möjlig förklaring är att det i samband

med införandet av studieavgifter för studenter utanför EU/EES och Schweiz formulerades ett balanskrav för utbytet med lärosäten i länder vars studenter är avgiftsskyldiga. Regeringen ville genom balanskravet troligen förhindra att svenska lärosäten upprättade utbytesavtal för att undvika studieavgifter för inresande studenter. Uppgifterna i ECHE-ansökningarna ger underlag för att konstatera att den befarade obalansen inte har uppstått. Lärosätena tycks dock vara bekymrade över den obalans som sammantaget finns mellan in- och utresande studenter. Drygt hälften av lärosätena har nämnt att de vill öka antalet utresande studenter eller ”uppnå en balans i utbytet”.

Gemensamma program

Drygt hälften av lärosätena (23 stycken) uppger i sin ansökan om ECHE att de har avtal med utländska lärosäten om ”double/multiple/joint degrees” och 25 anger att de har studenter ”involved in double/multiple/joint degrees”. Dessa uppgifter tolkas här som att 25 lärosäten på något sätt är involverade i gemensamma program. Eftersom frågan gäller antal avtal om gemensamma program och inte hur många gemensamma program man anordnar, är det lite osäkert hur många program som faktiskt ges. Det är dock rimligt att anta att antalet avtal om gemensamma program ligger ganska nära det antal program som faktiskt ges. Räknar man samman de enskilda lärosätenas uppgifter om avtal om gemensamma program blir det totalt 158 stycken. Det är emellertid inte möjligt att fastslå exakt antal gemensamma program som svenska lärosäten är involverade i då det kan vara fler än ett svenskt lärosäte som är involverade i ett och samma program. Siffran ger dock en fingervisning om antalet program. KTH är det lärosäte som är involverad i flest gemensamma program, 40 stycken.

Enligt uppgift i ansökningarna var det totalt 2 372 studenter som deltog i gemensamma program vid svenska lärosäten under läsåret 2012/13. Av dessa var 1 749 internationella studenter och 623 inhemska. Lunds universitet uppger att de hade totalt 623 studenter på gemensamma program vilket är det högsta antalet bland de svenska lärosätena. Tabellen nedan visar antalet gemensamma program per lärosäte och det totala antalet studenter på dessa program, per lärosäte.

Det bör nämnas att uppgifterna från vissa lärosäten är svårtolkade. Tre lärosäten, Högskolan i Jönköping och Uppsala och Umeå universitet, har uppgett att de har avtal om gemensamma program men rapporterar samtidigt att de inte har några studenter på sådana program. Möjligen rör det sig om avtal som ännu inte har startat. Likaså är det värt att notera att Mittuniversitetet och Linköpings universitet har angett mycket höga antal studenter på gemensamma program. I andra änden av skalan finns Linnéuniversitetet och Karlstads universitet som har i storleksordningen en student per gemensamt program. Även KTH har ett relativt lågt antal studenter. Lärosätet har i genomsnitt 6 studenter per gemensamt program. En möjlig tolkning av det låga antalet studenter är att undervisningen på de gemensamma programmen i stor utsträckning ges tillsammans med ”ordinarie” program.

Tabell 2. Antal avtal om dubbel/gemensam examen och antalet studenter på dessa program

Lärosäte	Antal studenter på gemensamma program	Antal avtal om dubbel/gemensam examen
KUNGLIGA TEKNISKA HÖGSKOLAN	232	40
LUNDS UNIVERSITET	623	19
BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA	254	16
UPPSALA UNIVERSITET	0	15

SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET	81	13
LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET	125	10
STOCKHOLMS UNIVERSITET	35	5
HÖGSKOLAN I HALMSTAD	20	5
MÅLARDALENS HÖGSKOLA	69	4
GÖTEBORGS UNIVERSITET	52	4
CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA	19	4
LINNÉUNIVERSITETET	3	4
LINKÖPINGS UNIVERSITET	189	3
KUNGLIGA MUSIKHÖGSKOLAN	12	3
KARLSTADS UNIVERSITET	4	3
MITTUNIVERSITETET	400	2
HÖGSKOLAN DALARNA	18	2
HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM	50	1
ERSTA SKÖNDAL HÖGSKOLA	40	1
HÖGSKOLAN VÄST	9	1
HÖGSKOLAN I BORÅS	5	1
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING	0	1
UMEÅ UNIVERSITET	0	1
KAROLINSKA INSTITUTET	88	0
HÖGSKOLAN I SKÖVDE	44	0
TOTALT ANTAL	2 372	158

Personal involverad i internationalisering

I ECHE-ansökan ska lärosätena uppge antalet personer som arbetar med Erasmusprogrammet på såväl lokal som central nivå på lärosätet. Lärosätena uppmanas att ange antalet omräknat till heltidsekvivalenter. Uppgifterna visar att de största lärosätena, föga förvånande, har flest personer som arbetar med programmet. Bilden förändras dock om andelen personer som arbetar med Erasmusprogrammet sätts i relation till det totala antalet personer som arbetar med administrativa uppgifter. En sådan beräkning visar att på de mindre lärosätena är en större andel av den administrativa personalen engagerade i Erasmusprogrammet än på de stora lärosätena. Detta kan kopplas till det faktum att flera arbetsuppgifter relaterade till internationalisering i allmänhet, och till Erasmusprogrammet i synnerhet, är desamma oavsett lärosätets storlek. Uppgifterna antyder att det finns en del stordriftsfördelar.

Tabell 3. Personal (omräknad till heltidsekvivalenter) som arbetar med Erasmusprogrammet.

Lärosäte	Administrativ personal	Antal personer som arbetar med Erasmus centralt	Antal personer som arbetar med Erasmus vid fakultet/institution	Totalt antal personer som arbetar Erasmus	Andel av den administrativa personalen som arbetar med Erasmus
STOCKHOLMS MUSIKPEDAGOGISKA INSTITUT	4	1	0	1	25,00%
TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM	7	0,5	1	1,5	21,43%
ÖREBRO TEOLOGISKA HÖGSKOLA	6	0	1	1	17,54%
KUNGLIGA MUSIKHÖGSKOLAN	83	4	10	14	16,87%
NEWMANINSTITUTET	4	0,25	0,25	0,5	12,66%

OPERAHÖGSKOLAN	9	1	0	1	11,11%
SOPHIAHEMMET HÖGSKOLA	31	1	2	3	9,68%
HÖGSKOLAN KRISTIANSTAD	126	5	1,88	6,88	5,46%
HÖGSKOLAN I SKÖVDE	149	6,5	1	7,5	5,03%
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING	366	9	9	18	4,92%
KUNGLIGA KONSTHÖGSKOLAN	21	1	0	1	4,76%
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA	288	4	8	12	4,17%
MÄLARDALENS HÖGSKOLA	240	4	6	10	4,17%
KONSTFACK	76	1,5	1,5	3	3,95%
KUNGLIGA TEKNISKA HÖGSKOLAN	813	12	20	32	3,94%
STOCKHOLMS DRAMATISKA HÖGSKOLA	64	1	1,5	2,5	3,91%
RÖDA KORSETTS HÖGSKOLA	14	0,5	0	0,5	3,70%
DANS OCH CIRKUSHÖGSKOLAN	19	0,5	0,2	0,7	3,68%
HÖGSKOLAN I BORÅS	193	3	4	7	3,63%
HÖGSKOLAN VÄST	183	2	4	6	3,28%
HÖGSKOLAN I HALMSTAD	183	2	4	6	3,27%
LUNDS UNIVERSITET	2 132	27	32	59	2,77%
MITTUNIVERSITETET	330	3,8	4,5	8,3	2,52%
HÖGSKOLAN I GÄVLE	170	4	0	4	2,35%
ERSTA SKÖNDAL HÖGSKOLA	125	1	1,5	2,5	2,00%
BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA	201	3	1	4	1,99%
CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA	1 205	10	13	23	1,91%
KAROLINSKA INSTITUTET	913	13	3	16	1,75%
LINKÖPINGS UNIVERSITET	809	3	11	14	1,73%
FÖRSVARSHÖGSKOLAN	118	1	1	2	1,69%
GÖTEBORGS UNIVERSITET	1 938	10	22	32	1,65%
HANDELSHÖGSKOLAN I STOCKHOLM	98	1,5	0,1	1,6	1,63%
UMEÅ UNIVERSITET	771	4,5	8	12,5	1,62%
HÖGSKOLAN DALARNA	269	1	3	4	1,49%
KARLSTADS UNIVERSITET	324	3,3	1,5	4,8	1,48%
STOCKHOLMS UNIVERSITET	1 388	2	11	13	0,94%
SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET	612	3,5	1,5	5	0,82%
UPPSALA UNIVERSITET	4 232	7	25	32	0,76%
LINNÉUNIVERSITETET	694	3,4	1,8	5,2	0,75%
MALMÖ HÖGSKOLA	700	2	3	5	0,71%
LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET	487	2	1	3	0,62%
ÖREBRO UNIVERSITET	387	2	0	2	0,52%
Medelvärde	20 782	167,75	220,23	387,98	1,87%

Språkstöd

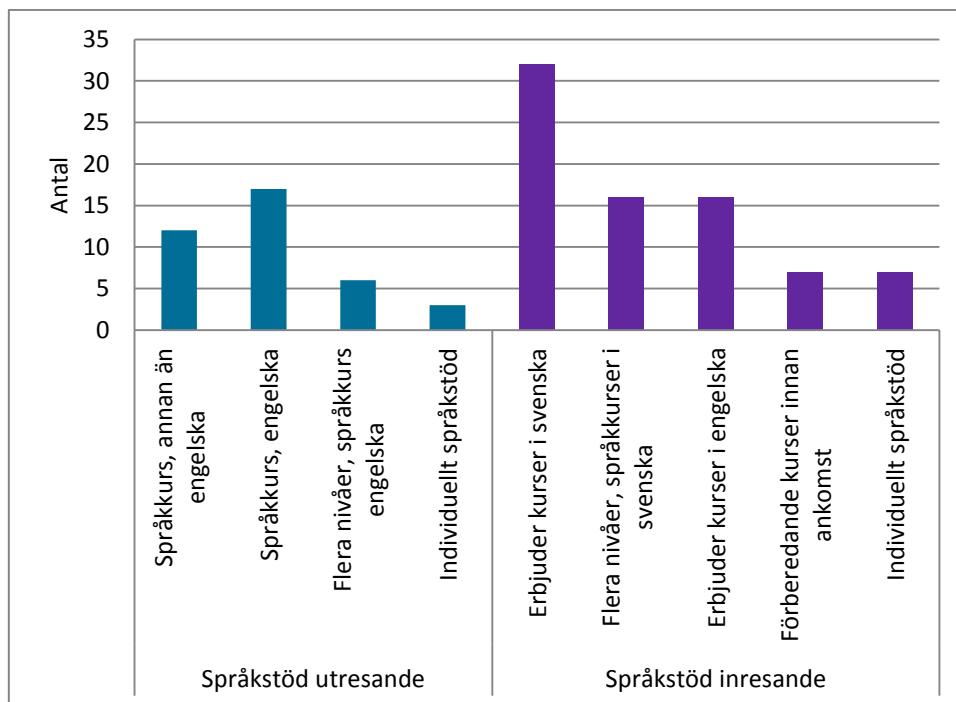
I ECHE-ansökan måste varje lärosäte försäkra att alla utresande studenter och personal är väl förberedda för utbytet och har uppnått nödvändiga språkkunskaper. Utöver den obligatoriska försäkran ombeds de sökande lärosätena att ifråga om utresande studenter och personal beskriva sin språkpolicy, medan de ifråga om inresande ska ange vilket språkstöd de erbjuder. Frågorna för inresande (språkpolicy) respektive utresande (språkstöd) är således olika formulerade. Möjligen kan detta medföra problem vid jämförelser av vilket språkstöd som de olika grupperna får, men det hindrar inte att vissa jämförelser ändå görs.

Bilden av språkstödet ges genom en beskrivning av vilka former av språkstöd lärosätena uppger att de erbjuder. Svaren visar att lärosätena själva anordnar språkstöd, eller i vissa fall står för kostnaderna när någon annan anordnar stödet. I de fall då ett lärosäte har angett att det rekommenderar att de utresande går en kurs på Folkuniversitetet utan att tydligt ange att de står för kurskostnaden räknas inte med redovisningen nedan.

Av figur 6 nedan framgår att lärosätena har angett betydligt fler insatser för inresande än för utresande. Figuren visar också att majoriteten av lärosätena erbjuder kurser i svenska för inresande, många av dem med flera olika nivåer. En del lärosäten erbjuder också kurser i engelska för inresande. Hur stor andel av studenterna som kan få ta del av språkstödet framgår tyvärr inte – vare sig ifråga om svenska eller ifråga om engelska.

Noterbart är att 23 lärosäten inte nämner några konkreta insatser alls när det gäller språkstöd för utresande och att 7 lärosäten inte nämner några insatser överhuvudtaget för inresande studenter.

Figur 6. Antal lärosäten som nämner språkstöd för utresande respektive inresande studenter

Flertalet lärosäten anger att svenska studenter generellt sett har en hög kunskapsnivå när det gäller engelska och att studier på engelska inte är ett problem för dem som ska resa ut. Men de gör det utan att problematisera påståendet. Detta kan innebära problem. De första resultaten från språktesterna inom Erasmus+ indikerar förvisso att svenska studenter som ska delta i utbyte inom Erasmus+ generellt uppvisar en hög kunskapsnivå i engelska. Men endast de som utvalts att delta i utbyte språktestas så genom att utgå ifrån att alla studenter har goda kunskaper i engelska riskerar man att missa dem som trots allt har behov av stöd. Till de senare skulle exempelvis kunna höra studenter som inte har haft hela sin skolgång i Sverige och som kanske inte har studerat engelska lika många år som dem som haft hela sin skolgång i landet. Nära hälften av lärosätena erbjuder dock kurser i engelska för utresande.

Av ECHE-ansökningarna framgår att engelska är det språk som studenterna förväntas bedriva sina studier på under vistelsen utomlands. Totalt 12 lärosäten anger emellertid att de på ett eller annat sätt erbjuder språkstöd i andra språk än engelska. En fråga som kan ställas är om den utåtgående mobiliteten skulle vara mindre fokuserad på engelskspråkiga länder om fler lärosäten gav språkstöd i andra språk än engelska.

Frågorna om språkpolicy och språkstöd avser både studenter och personal. Dessvärre är det svårt att av lärosätenas svar utläsa vad som gäller studenter och vad som gäller personal. Intrycket är dock att svaren främst gäller studenter. Svaren ger alltså relativt lite specifik information om vilket stöd som ges till svenska lärare som ska delta i utbyte. En allmän bedömning är att det för lärare kan behövas större insatser i engelska än för studenter. Motivet skulle vara att det kan finnas en tröskel att komma över för att undervisa på ett främmande språk. Mot bakgrund av bristen på information i svaren är frågan om språkstöd till lärare intressant att undersöka vidare.

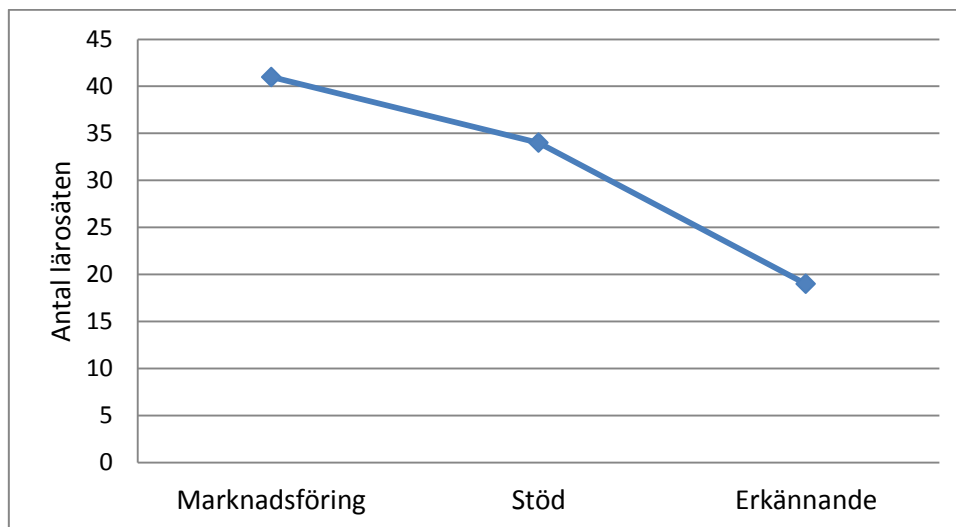
Personalmobilitet

I ECHE-ansökan ska lärosätena svara på några frågor om personalens involvering i internationalisering. Lärosätena ska dels uppge hur man belönar personalens engagemang i internationella projekt, dels mer specifikt vad man gör för att marknadsföra, stödja och erkänna personalmobilitet. Analysen innebär i detta avseende en genomgång av vilka olika åtgärder lärosätena nämner inom dessa områden. Frågorna gäller all typ av personal men svaren visar att lärosätena i något högre utsträckning fokuserar på undervisande personal.

Den bild som framträder är att lärosätena lägger störst fokus på marknadsföring av personalmobilitet och mindre på erkännande och/eller belönande av densamma. Bilden baseras på hur många gånger insatser för marknadsföring-, stöd, respektive erkännande nämns i ansökningarna. Antalet nämnda insatser minskar markant när man går från marknadsföring över stöd till erkännande av mobilitetsperioder för personal.

Marknadsföring i någon form nämns av nästan alla lärosäten (41) medan det är betydligt färre som nämner åtgärder för att stödja personalmobilitet (34) och endast 19 som beskriver åtgärder för att erkänna och/eller belöna personalmobilitet.

Figur 7. Antal lärosäten som nämner åtgärder för marknadsföring, stöd respektive erkännande av personalmobilitet och/eller internationellt engagemang

Några av de lärosäten som trots allt tar upp åtgärder för att erkänna och/eller belöna personalmobilitet och internationellt engagemang, nämner att frågor kring mobilitet tas upp i medarbetarsamtal, att erfarenheter av mobilitet är ett kriterium vid lönesättning och att erfarenheter av mobilitet är meriterande när det gäller befordran. Andra lärosäten är mer svävande och anger att det kan ses som en del i den anställdes kompetensutveckling. Sammantaget nämns denna typ av insatser dock bara i ett fåtal fall.

Man kan fråga sig vad ansträngningarna att informera om personalmobilitet är värda om det finns så få insatser för att erkänna och/eller belöna utlandserfarenheter.

Lärarmobilitetens bristande meritvärde har lyfts fram i flera rapporter bland annat av Högskoleverket i rapporten "En högskola i världen – internationalisering för kvalitet"³.

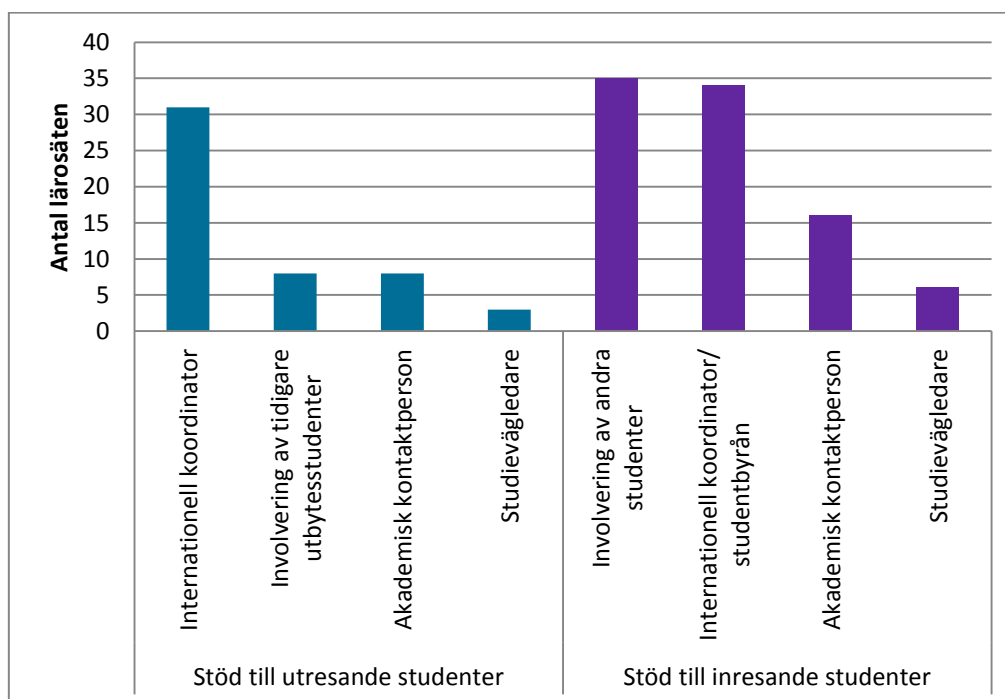
De redovisade svaren omkring personalmobilitet talar för att lärosätena troligen behöva planera för, och arbeta med att stärka hela kedjan av insatser från marknadsföring till erkännande. Arbetet med internationalisering behöver i detta avseende bli mer strategiskt.

³ En högskola i världen – internationalisering för kvalitet, Högskoleverkets rapportserie 2008:15 R.

Studentmobilitet

När det gäller studentmobilitet ska lärosätena i sin ansökan intyga bl.a. att de publicerar kurskatalogen i god tid på webben och att studenterna får tillgodoräkna sig utbytesperioden. Därutöver ska lärosätena beskriva hur de stödjer in- och utresande studenter i samband med mobilitet samt vilka rutiner för erkännande som finns på plats. Även i detta avsnitt av ansökan har ett begränsat svarsutrymme troligen bidragit till att svaren varierar i detaljnivå och mellan in- och utresande studenter. Generellt sett har lärosätena t.ex. beskrivit stödet för inresande studenter mer i detalj än för de utresande och fler stödåtgärder nämns för inresande än för utresande studenter.

Figur 8. Antal lärosäten som nämner stödåtgärder för utresande respektive inresande studenter

De flesta lärosäten (35 av 42) nämner att de inhemska studenterna på ett eller annat sätt är involverade i mottagandet av inresande utbytesstudenter. När det gäller stödet till utresande utbytesstudenter nämns dock andra studenter i mycket liten utsträckning.

Generellt sett verkar stödet till utbytesstudenter, såväl ut- som inresande, till stor del vara fokuserat kring administrativa frågor. Studievägledning och andra former av akademiskt stöd nämns i betydligt mindre utsträckning än annat stöd. Det gäller i synnerhet för utresande studenter. Få lärosäten nämner att utresande studenter träffar studievägledare eller att de har en akademisk kontaktperson på hemmalärosätet. Bilden som framträder i ECHE-ansökningarna är att lärosätena överlämnar de akademiska aspekterna av utbytet till det mottagande lärosätet. En fråga blir då i vilken mån lärosätena tydliggör för sig själva och för studenterna på vilket sätt utbytesstudierna är en del av studierna hemma. Om fokus ligger på administrativt stöd kan man misstänka att utbildningsinnehåll kan komma i andra hand. Under sådana förhållanden finns en risk att studenterna själva fokuserar på reseupplevelsen snarare än på det akademiska innehållet. Undersökningar av studenters attityder till utbytesstudier visar också att studenter anger bl.a. personlig

utveckling och interkulturell förståelse i större utsträckning än akademiska skäl som anledningar till varför de vill studera utomlands.⁴

I analysen av ECHE-ansökningarna var ambitionen även att få en bild av hur tillgodoräknandeprocessen ser ut och vem som ansvarar för den. Detta var emellertid inte möjligt då flertalet lärosäten beskriver processen för tillgodoräknande i alltför allmänna ordalag. Det medförde att det i många fall inte var möjligt att utläsa hur lärosätena kommer överens med studenterna om vilka kurser som ska ingå i studentens "Learning Agreement" eller vem det är som fattar beslut om tillgodoräknande. Eftersom tillgodoräknandet är en bärande princip i Erasmusprogrammet, och dessutom mycket viktigt för studenterna, är det olyckligt att det inte framgår i ECHE-ansökan hur processen ser ut. Frågan skulle behöva ställas på ett annorlunda sätt för att det ska framgå tydligare.

⁴ Se t.ex. Living and Learning – Exchange Studies Abroad. A Study of Motives. Barriers and Experiences of Finnish, Norwegian and Swedish Students, Cimo, SIU och UHR 2013 och Många vill – få kommer till skott, Varför studerar inte fler utomlands?, Uppsala studentkår 2013.

Hantering av avtal

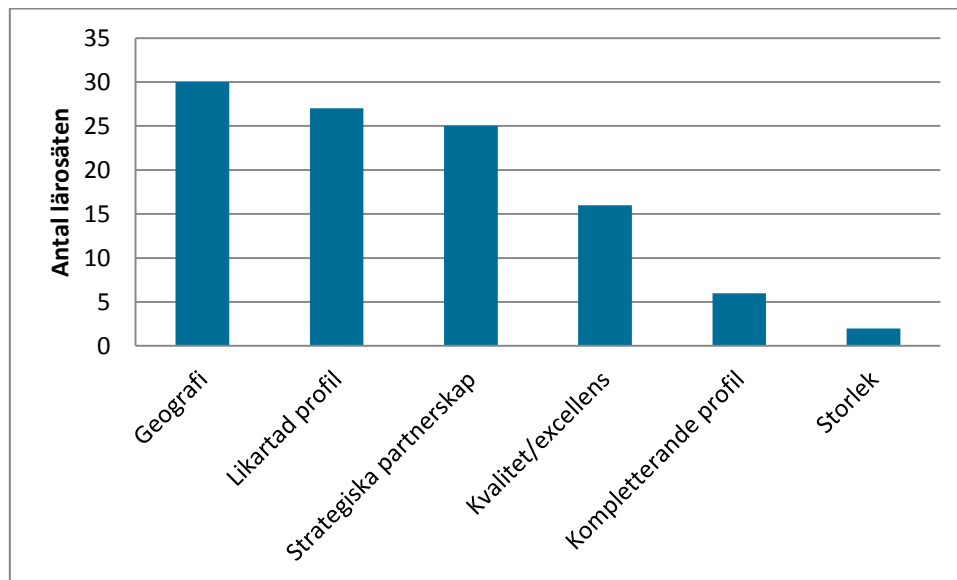
Hur hanteras utbytes- och samarbetsavtal med andra lärosäten? Några frågor i ansökan om ECHE är fokuserade på detta. Lärosätena ska dels beskriva hur de organiserar arbetet med internationell mobilitet, dels beskriva rutiner för tecknande och uppföljning av mobilitetsavtal. Bilden som framkommer i svaren är splittrad. Avtal tecknas på varierande nivåer såsom rektors-, fakultets- och institutionsnivå, ofta i olika kombinationer. Flera lärosäten beskriver att de europeiska avtalen tecknas på fakultetsnivå medan utomeuropeiska avtal tecknas av rektor. Andra beskriver att institutions-/fakultetsspecifika avtal tecknas lokalt medan universitetsövergripande avtal tecknas av rektor.

De stora och ämnesmässigt breda lärosätena uppvisar en något högre grad av decentralisering än fackhögskolorna och de mindre lärosätena. Det finns i många fall en uttalad strävan efter att avtal ska tecknas så nära verksamheten som möjligt. Majoriteten av lärosäten beskriver att ett internationellt kontor och/eller en internationell koordinator eller liknande är inblandad i hantering och uppföljning av avtalen. Vilken roll den internationella koordinatören har är dock sällan beskriven i detalj. Inför analysen fanns förhoppningen att också få en bild av på vilket sätt avtalen följdes upp och med vilka tidsintervall, men inte heller detta gick att utläsa av materialet.

Val av internationella partner

För att svara på vad är det som avgör vilka partner lärosätena väljer att samarbeta med analyseras vilka skäl lärosätena anger i sina EPS för val av samarbetspartner. Analysen visar att skälen går att dela in i sex kategorier. Dessa visas i figuren 9 nedan.

Figur 9. Skäl som lärosätena angivit för val av internationella samarbetspartner

Av figuren framgår det att lärosätena lägger stor vikt vid var i världen de har partner. Geografisk spridning av partner prioriteras högt av de flesta lärosätena, men den absoluta majoriteten anger att Europa är kärnområdet för deras samarbeten. Utanför Europa prioriteras länder i Asien; 26 lärosäten av 42 anger länder i Asien som prioriterade. Endast 17 lärosäten anger Nordamerika som prioriterad region att för etablera partnerskap i, vilket är lite förvånande. Möjligen kan det tolkas som att lärosätena redan har de samarbeten de önskar där medan de fortfarande håller på att utveckla samarbetet med asiatiska lärosäten.

Påfallande många lärosäten anger att de söker partner med en profil som liknar det egna lärosätets. Det kan tyckas förvånande eftersom ett skäl till internationellt samarbete torde vara att man vill erbjuda sina studenter något de inte kan få vid hemmalärosätet. Det är dock inte alltid helt klart vad man menar med liknande profil och ibland är det inte heller tydligt om lärosätet söker partner som har ett liknande utbildningsutbud eller ett kompletterande. Ett exempel på detta är det lärosäte som skriver att "cooperation's with universities that match the subject fields or/and research profiles...are prioritized". Vad innebär att matcha i detta sammanhang? Det är dock kanske av mindre betydelse. Mer intressant är troligen att detta lärosäte (och andra) medvetet ser på utbildningsutbud och profil när de söker partner.

Det är alldeles uppenbart att flertalet lärosäten på ett eller annat sätt strävar efter att ha samarbeten av strategisk art. Analysen av de 42 lärosätenas ansökningar visar att 25

lärosäten anger att de strävar efter att etablera vad de benämner som "strategiska partnerskap" eller "strategiska samarbeten". Ytterligare 6 beskriver att de strävar mot något som liknar strategiska partnerskap/samarbeten, utan att de använder denna term.

Vad lärosätena lägger in i begreppet strategiska samarbeten är lite olika men de största gemensamma nämnarna är att de ska vara långsiktiga, inbegripa samarbete på olika utbildningsnivåer och inom olika ämnesområden. Strategiska samarbeten ska också kunna rymma olika typer av samarbeten. Vanliga aktiviteter som nämns är gemensamma program och kursutveckling. Några lärosäten nämner också att strategiska samarbeten kan ha en roll i utbyte av idéer och erfarenheter och att de kan stärka lärosätets konkurrenskraft.

Vissa lärosäten skriver att de vill begränsa antalet avtal till förmån för strategiska samarbeten. De flesta anger dock att de har eller vill utveckla strategiska samarbeten utan att nämna vad det innebär för det totala antalet partner. Om strategiska samarbeten innebär färre, mer koncentrerade avtal, eller att några av de existerade avtalen blir mer koncentrerade går det således inte att uttala sig om.

Flera lärosäten beskriver strategiska samarbeten som något "bortom mobilitet" men fokuserar samtidigt sin beskrivning av internationalisering på just mobilitet, i synnerhet studentmobilitet. Det kan tolkas som att mobilitet förblir grunden i internationaliseringen, men att de svenska lärosätena vill fördjupa samarbetet med vissa utländska lärosäten så att de inbegriper fler aktiviteter. I strategiska samarbeten omnämns också lärar- och forskarmobilitet som en central komponent. Flera lärosäten skriver att strategiska samarbeten bidrar till att utveckla kvaliteten på utbildningen och mobiliteten. Studentmobiliteten kan exempelvis underlättas inom strategiska samarbeten.

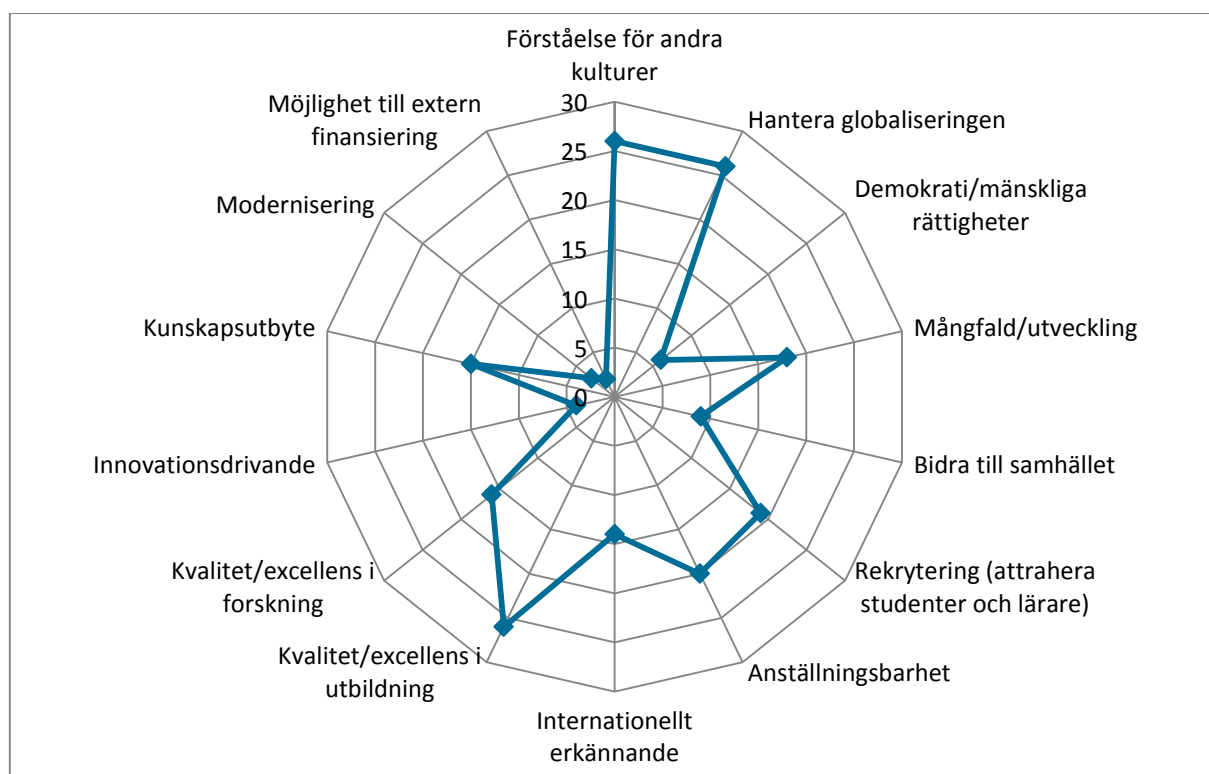
Att endast 17 av 42 lärosäten anger att de vill samarbeta med utländska lärosäten som uppvisar hög kvalitet får man anta beror på att det är underförstått och inte nödvändigt att uppge.

Skäl till internationalisering

För att undersöka vilka skäl lärosätena anger för att bedriva internationalisering har lärosätenas Erasmus Policy Statement (EPS) analyserats. I denna del av ansökan om ECHE ska lärosätets "international (EU and non-EU) strategy" beskrivas och även "the most important objectives and targets of your mobility". Lärosätena ombeds således att redogöra för sin internationella strategi, utan att närmare precisering avgränsning görs. När det gäller syfte och målgrupper är frågan dock avgränsad till mobilitet. Det senare innebär att någon heltäckande bild inte kan ges av vilka skäl lärosätena har till internationalisering i sin helhet. Om fokus i analysen läggs på mobilitet bedömer UHR dock att underlaget för att analysera sådana skäl är fullt acceptabelt.

Analysen syftar till att beskriva vilka skäl till internationalisering som lärosätena uppger, samt om det finns några skäl som är särskilt vanligt förekommande. För att hitta lämpliga kategorier har utgångspunkten varit de kategorier som norska Senter for internationalisering av utdanning (SIU) använde sig av i sin rapport "Internasjonal profil? – Strategier for internasjonisering ved norske universiteter og høyskoler"⁵ Dessa kategorier har sedan kompletterats med skäl till internationalisering som fanns i de svenska lärosätenas EPS:er men inte i SIU:s rapport.

Figur 10. Motiv som lärosätena angivit för internationalisering och/eller mobilitet

⁵ "Internasjonal profil? – Strategier for internasjonisering ved norske universiteter og høyskoler", SIU rapportserie 3/2013.

Som framgår av figuren ovan är de vanligast förekommande motiven till internationalisering *kvalitet i utbildningen, förståelse för andra kulturer, hantera globaliseringen*. Många lärosäten anger också *kvalitet i forskning* som skäl till internationalisering vilket är intressant i ett dokument som i huvudsak avser utbildning. Kvalitet i forskning anges dock alltid i samband med kvalitet i utbildning. Ett i detta sammanhang typiskt påstående är "International cooperation represents a means for improving the quality of research and education..." Ofta uttrycks kopplingen till kvalitet direkt som i det nämnda exemplet men ibland är det mer indirekt som att internationalisering/mobilitet ger studenter kompetenser de annars inte skulle få. Det kan noteras att på vilket sätt internationalisering och/eller mobilitet ska bidra till ökad kvalitet sällan utvecklas i lärosätenas ansökningar.

De flesta lärosäten anger flera skäl till varför de bedriver internationalisering. I medeltal anger varje lärosäte fem olika skäl. De olika skälen anknyter till varandra och är ibland svåra att skilja åt. Skäl som förts till kategorin *Hantera globaliseringen* förefaller t.ex. i vissa ansökningar att handla både om lärosätenas och studenternas möjligheter att vara framgångsrika i en globaliserad värld. De ligger dessutom i vissa fall nära kategorin *förståelse för andra kulturer*, exempelvis i skrivningar som "enable students to act in a globalized world". Vidare handlar många skäl som lärosätena anger om lärosätets eller dess studenters relation till det omgivande samhället. Förutom de ovan nämnda skälen anges bl.a. *internationellt erkännande, anställningsbarhet, rekrytering*, och att *bidra till samhället* som skäl till att lärosätena bedriver internationalisering.

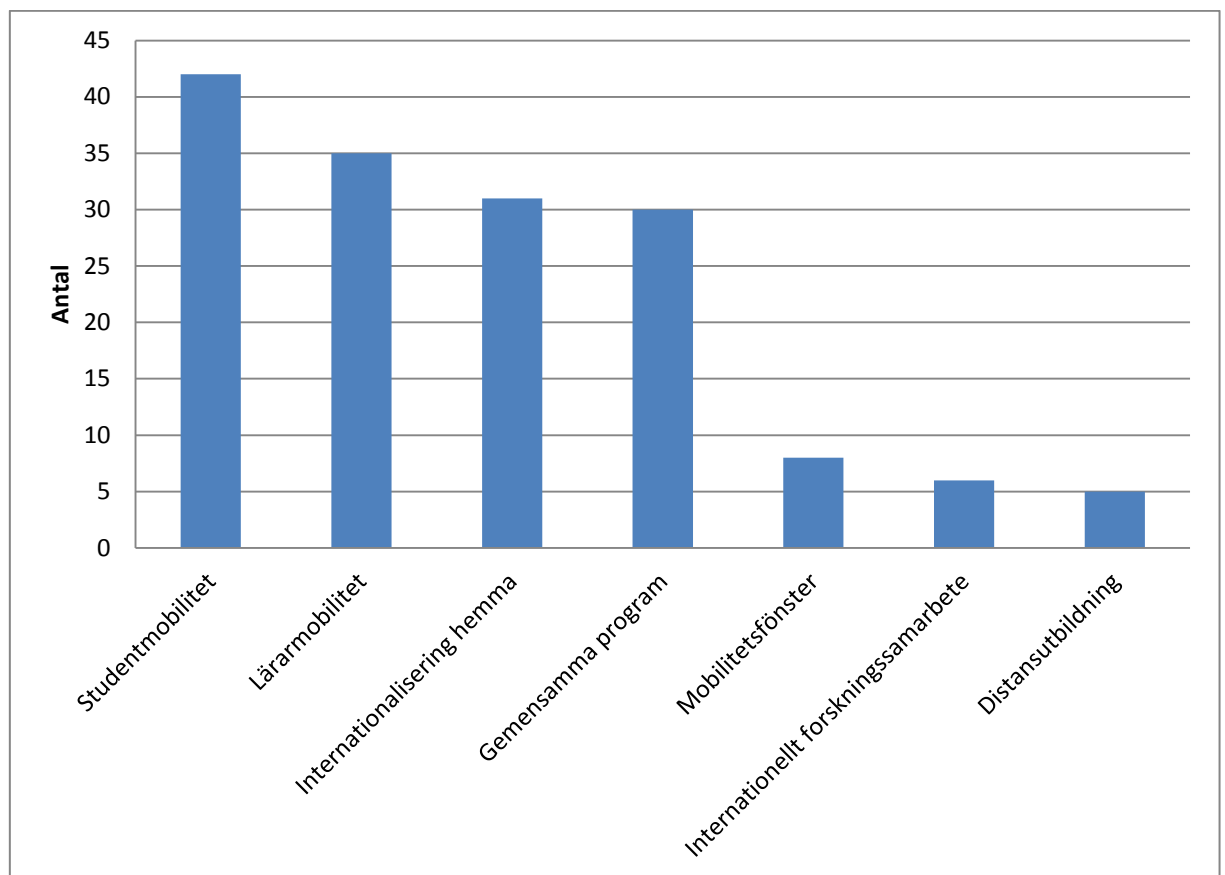
Den bild som framkommer i de svenska lärosätenas ansökningar motsvarar i mångt och mycket den som redovisas i den tidigare nämnda norska studien. Kvalitet var det skäl till internationalisering som flest norska lärosäten angav i sina internationaliseringsstrategier. Det näst vanligaste skälet till internationalisering var vad SIU benämnde "samfunnsoppdrag". Inom det begreppet ryms det som vi har benämnt *hantera globaliseringen* och *bidra till samhället* vilket bland de svenska lärosätena var vanligt förekommande skäl, särskilt att *hantera globaliseringen*.

I SIU:s rapport beskrivs att lärosätena sällan klargör på vilket sätt internationalisering bidrar till kvaliteten. UHR:s analys ger samma bild. Detta är knappast förvånande eftersom det är svårt att konkretisera sambandet mellan internationalisering och/eller mobilitet och kvalitet. Några påståenden som återkommer är dock att internationalisering, i synnerhet mobilitet, ger exponering mot nya miljöer och kulturella företeelser vilket är viktigt i en alltmer globaliserad värld. På så sätt kopplas ofta *anställningsbarhet, förståelse för andra kulturer* och *hantera globaliseringen* ihop och bildar tillsammans en kvalitetsfaktor. Ett lärosäte skriver exempelvis att mobilitetsaktiviteter exponerar studenterna för "new knowledge, customs and experiences which follow from interacting with people from different cultures...providing students with skills and opportunities, to develop networks, in order to be competitive in an international job market...".

Internationaliserings- aktiviteter

Om kvalitet och förståelse för andra kulturer är viktiga skäl till internationalisering är det rimligt att fråga sig vilka internationaliseringsaktiviteter lärosätena vill genomföra för att uppnå detta.

Figur 11. Antal lärosäten som nämner olika Internationaliseringsaktiviteter i sitt Erasmus Policy Statement

Alla lärosäten nämner *studentutbyte* som en av flera internationaliseringsaktiviteter. Det naturligt med tanke på att ECHE-ansökan avser EU-program, där mobilitet är den viktigaste ingrediensen. *Lärarymobilitet* – som också är en viktig del i EU-programmen – nämns av de flesta lärosäten. Lärarnas roll framhålls av flera lärosäten som central både för att upprätthålla kvaliteten i samarbetena och för att stimulera studentutbyte. Ett exempel är Mittuniversitetet som skriver "The staff should participate in international co-operations and networks to ensure an international standard in education and research" och ett annat är "The key group for promoting student mobility is the university teachers" (Malmö högskola). Betydelsen av lärares mobilitet – såväl inresande som utresande – framhålls också när det gäller internationalisering hemma. Att lärarnas betydelse lyfts fram är intressant då det, som tidigare har beskrivits, tycks vara så att lärosätena inte i någon högre utsträckning belönar lärare för deras internationella engagemang.

Andra tydliga fokusområden är *internationalisering hemma* och satsningar på *gemensamma program*. Det är 30 lärosäten som anger i sin EPS att de har eller strävar efter att etablera gemensamma program. I det inledande statistikavsnittet redovisades de lärosäten som anger att de har gemensamma program. Av dessa är det tre som inte uttryckligen har nämnt gemensamma program i sin EPS. Det innebär att det är 33 av 42 lärosäten som har eller uppger att de siktar mot att etablera gemensamma program. Några lärosäten nämner att de strävar efter gemensam examen inom dessa program, andra att programmen ska resultera i en dubbel examen. Det är små, framförallt vård- och konstnärliga högskolor, som varken har gemensamma program eller anger i strategin att de eftersträvar att etablera sådana.

Ett fåtal lärosäten anger att man har skapat eller vill skapa s.k. *mobilitetsfönster* för studentutbyte. Ytterligare något färre nämner *internationellt forskningssamarbete* som en prioriterad internationaliseringsaktivitet. Att det är så få är inte förvånande eftersom ECHE-ansökan i huvudsak rör utbildning, inte forskning. Tilläggas kan att ett 15-tal lärosäten nämner att de har en internationell kommitté eller liknande. Dessa kommittéer har lite olika funktioner men är ofta involverad på ett eller annat sätt när lärosätena tecknar avtal.

Avslutande diskussion

Enligt UHR:s bedömning utgör lärosätenas ansökningar om ECHE ett bra underlag för att studera hur lärosätena bedriver sitt arbete med internationalisering och mobilitet idag. Eftersom någon liknande studie av de tidigare svenska ansökningarna för ECHE inte har gjorts är det svårt att uttala sig om trender men vi vill ändå peka på några företeelser som vi uppfattar visar vart högskolans internationalisering är på väg.

Den övergripande bild som framträder i ansökningarna – i synnerhet i beskrivningen av den övergripande internationaliseringsstrategin ESP – är imponerande. Lärosätena redogör där för en mängd olika internationaliseringsaktiviteter. Vidare framgår att de har rutiner och system på plats för att bedriva student- och lärarutbyte. Samtidigt framträder en bild av att internationaliseringsaktiviteterna inte alltid är kopplade till de övergripande strategiska målen.

Analysen visar att lärosätena fokuserar sitt arbete med internationalisering på närmare samarbeten. Det framgår inte minst av den betydelse som lärosätena ger gemensamma program och strategiska samarbeten. Majoriteten av lärosätena anger att de redan har eller eftersträvar närmare samarbete med några noga utvalda utländska lärosäten. Samarbetena beskrivs på lite olika sätt, men gemensamt för dem är såväl ett större djup som en större bredd jämfört med gängse utbytesavtal. Vissa lärosäten beskriver att de ska innehålla utbyte av såväl lärare som studenter på flera utbildningsnivåer och inom flera ämnesområden. I andra fall ska de utöver detta även innehålla andra aktiviteter, såsom gemensamma program. Ett viktigt syfte med strategiska partnerskap förefaller att vara att de olika aktiviteterna inom samarbetet ska stödja varandra och därigenom bidra till högre kvalitet.

Lärosätena strävar också i hög utsträckning efter att medverka i gemensamma program. Att 33 av 42 lärosäten uppger att de har, eller siktar mot att etablera, gemensamma program talar sitt tydliga språk. I många fall ingår viljan att etablera gemensamma program som en del i lärosätenas strävan att etablera strategiska samarbeten.

Intresset för strategiska samarbeten och gemensamma program är förvisso ingen ny företeelse. Dåvarande Högskoleverket beskrev i de utvärderingar av högskolans internationalisering som myndigheten gjorde 2005 respektive 2008 att strategiska partnerskap blev allt viktigare för lärosätena och att utvecklingen av gemensamma program var aktuella frågor på lärosätena.⁶ Trenden tycks dock ha stärkts sedan dess, i synnerhet när det gäller gemensamma program. Sedan Högskoleverkets utvärdering från 2008 har möjligheten att utfärda gemensam examen tillkommit vilket sannolikt har bidragit till trenden. Likaså är det troligt att möjligheten att söka finansiering för gemensamma program inom Erasmus Mundus bidragit till ökat fokus på gemensamma program.

Lärarnas centrala roll i utvecklingen av strategiska samarbeten är tydlig. Flertalet lärosäten anger att lärarmobiliteten är viktig och flera framhåller också lärarnas centrala roll i strategiska samarbeten, gemensamma program och internationalisering hemma. Samtidigt tycks system för att belöna lärarnas engagemang i internationalisering vara utvecklade. Här finns en tydlig diskrepans – alltså mellan den betydelse lärosätena ger

⁶ Se En gränslös högskola? – Om internationalisering av grund- och forskarutbildning, Högskoleverkets rapportserie 2005:1 R och En högskola i världen – internationalisering för kvalitet, Högskoleverkets rapportserie 2008:15 R.

lärarna och bristen på belöningsystem. För att inte lärosätenas ska vara helt beroende av eldsjälar i internationaliseringsarbetet behöver sannolikt detta "glapp" täppas till.

Även mer traditionella avtal, främst inriktade på studentutbyte, behandlas i ECHE-ansökningarna. Det är värt att reflektera över det faktum att avtal som avser samarbete utanför Erasmusländerna utnyttjas mer än dem som avser länder inom Erasmus. Det råder dessutom bättre balans mellan antal in- och utresande studenter i de utomeuropeiska avtalen. Antyder detta att avtalen utanför Erasmusländerna har ett större värde för lärosätena? Kan det t.ex. finnas skillnader i det akademiska värdet – genom att de utomeuropeiska avtalen har valts ut efter andra kriterier än de inomeuropeiska? Eller är det helt enkelt så att de utomeuropeiska avtalen är populärare bland studenterna? Svar på sådana frågor finns inte att hämta i ansökningarna, men förtjänar att studeras.

En intressant fråga är vilken roll studentmobiliteten kan få i ett internationaliseringsarbete som fokuserar alltmer på strategiska partnerskap. Av lärosätenas ECHE-ansökningar framgår att studentmobiliteten alltjämt är grunden och utgångspunkten för internationaliseringsverksamheten inom högre utbildning. Den inriktning som finns på närmare samarbeten nämner de flesta lärosäten som något som stärker och underlättar studentmobilitet. Möjligen kan strategiska samarbeten underlätta för lärosätena att fokusera på akademiskt innehåll och att definiera lärandemål för studenters utbytesperioder. Grunden för detta skulle då vara att lärosätena i närmare samarbeten har större kunskap om varandras utbildningar.

För att säkerställa att mobilitet bidrar till att öka kvaliteten på utbildningen behöver sannolikt det akademiska stödet till studenterna inför ett utbyte få en mer framträdande plats. Generellt sett verkar nämligen stödet till utbytesstudenter, såväl ut- som inresande, till stor del vara koncentrerat kring administrativa frågor. I lärosätenas ansökningar nämns studievägledning och andra former av akademiskt stöd i betydligt mindre utsträckning än annat stöd. Det gäller i synnerhet för utresande studenter.

För att utbyten ska bli så givande som möjligt för studenten har troligen studentens språkkunskaper en viktig roll. I ansökningar behandlas också frågor om språkstöd. Analysen visar att lärosätena gör en rad insatser för att stödja studenternas språkkunskaper. Insatserna är emellertid fler för inresande än för utresande studenter. Om ambitionen är att bredda deltagandet i mobilitet måste man ställa sig frågan om alla svenska studenters kunskaper i engelska räcker till. Finns det grupper av studenter som behöver extra stöd i engelska? I detta sammanhang kan man också ställa frågan om erbjudande av ökat stöd i andra språk än engelska skulle kunna bidra till ett ökat utbyte med andra länder än de engelskspråkiga.

Rekommendationer

Lärosätena

Det underlag som ansökningarna om ECHE erbjuder begränsar möjligheterna att ge tydliga rekommendationer till lärosäten. En generell rekommendation är emellertid att se hur de aktiviteter man genomför hänger ihop med de övergripande strategiska målen för internationalisering. På ett övergripande plan framstår kopplingen i vissa avseenden som svag. Ett exempel på det är det identifierade glappet mellan den betydelse som lärosätena ger lärarna i internationaliseringsarbetet och den brist på ”belöning” som väntar lärarna för deras engagemang. Fokus i stödet till studenter kan också vara en fråga att diskutera på lärosätena. Ligger fokus idag i alltför hög grad på administrativt snarare än akademiskt stöd? Är avvägningen dem emellan den rätta om målet med internationaliseringen är att höja kvaliteten i utbildningen?

En rekommendation som utan vidare kan utfärdas är emellertid att lärosätena bör använda sig av ansökan om ECHE för att lyfta frågor vid lärosätet om internationalisering i allmänhet och mobilitet i synnerhet. Eftersom ansökan behandlar frågor både av strategisk och av praktisk art ger den bra underlag för diskussioner om hur man arbetar med internationalisering och vilka mål man har. Många av frågorna i ansökan är centrala för hur man bedriver internationalisering och mobilitet. Visserligen ansöker lärosätena om ECHE bara en gång per programperiod (ungefär var sjunde år), men det som lärosätena beskriver i ansökan – och där förbinder sig att göra – utgör ett bra underlag för en kontinuerlig självvärdering av det egna arbetet.

EU-kommissionen

Rekommendationer till EU-kommissionen är lättare att ge utifrån det material som analyserats. Eftersom svaren i ECHE-ansökningarna varierar i såväl omfattning som innehåll måste det vara svårt att bedöma om de uppfyller kommissionens uppställda krav. Om syftet från EU-kommissionens sida endast var att försäkra sig om att sökande lärosäten följer regelverket, skulle de ha kunnat behålla ansökningsblanketten oförändrad från tidigare programperioder. Då bestod den utöver Erasmus Policy Statement endast av ett antal frågor som skulle besvaras med kryss i rutor. Genom kryssen åtog sig lärosätena att följa reglerna för programmet. Att blanketten har utökats med frågor där lärosätet i fri text ska redovisa hur man bedriver internationaliseringsarbetet tyder på att EU-kommissionen vill få mer än enkla försäkringar.

Arbetet med att förbereda ansökan om ECHE skulle kunna användas på lärosätena för att skapa en dialog om internationalisering och mobilitet. Det skulle då kräva mer tid från det att ansökan öppnas fram till sista dag för inlämnande.

En anledning till att lärosätenas svar i ECHE-ansökan är svåra att bedöma är att frågorna är vaga men samtidigt komplexa, dvs. de täcker in flera olika aspekter utan att vara tydligt uppdelade på delfrågor. Det ger spretiga svar som rimligen är svåra att bedöma när man ska avgöra ansökans kvalitet. Vill man ha frågor där svaren kan bedömas behöver frågorna förtydligas och förenklas. Frågorna kan inte innehålla flera delfrågor samtidigt som svarsutrymmet är starkt begränsat.

Man kan tänka sig att EU-kommissionen har fler syften med ECHE-ansökan utöver att avgöra vilka som får delta i Erasmus-programmet. Ett annat syfte skulle kunna vara att få lärosätena att reflektera kring hur de organiserar internationaliseringsarbetet och vilka strategier de har för att internationaliseringen ska bidra till att höja kvaliteten i

utbildningen. Om detta är ett syfte bör man dela upp frågorna i flera delar. Vill man exempelvis få ut något av frågan om hur lärosätena arbetar med bilaterala avtal och Learning agreement bör man inte behandla dem i samma fråga eftersom de är olika till sin karaktär. Av samma anledning bör man dela på uppgifter om inresande och utresande i frågorna om man vill få mer specifik information om rutiner för dessa två kategorier. Analysen visar att vissa lärosäten bara har svarat med uppgifter om inresande, andra bara på det som gäller utresande. Ett annat problem är att vissa frågor är krångligt ställda och uppenbarligen har missuppfattats av vissa lärosäten. Fråga C 2 är exempel på en sådan fråga⁷.

Vidare saknas definitioner och/eller förklaringar av vissa begrepp. Detta riskerar att leda till att lärosätena inte uppfattar frågan på samma sätt. Det gör det svårare att bedöma ansökningarnas kvalitet och jämföra ansökningar med varandra. Ett exempel är frågan om antalet "degree courses" i statistikdelen. Svaren i de svenska ansökningarna varierar på ett sätt som inte verkar rimligt och det är troligt att lärosätena har uppfattat frågan på olika sätt. Det har resulterat i att det är svårt att använda dessa uppgifter.

Den sektion i ansökan som tycks fungera bäst är Erasmus Policy Statement (Overall Strategy). Där får lärosätena utrymme att utveckla sina tankar och beskriva sin policy.

Universitets- och högskolerådet

För UHR:s del ger analysen av lärosätenas ECHE-ansökningar viss vägledning i hur myndigheten kan stödja lärosätena. Att lärosätena uppfattade frågorna på olika sätt och ibland missförstod dem visar att de skulle ha behövt mer stöd i själva ansökningsprocessen. En gemensam förståelse av frågorna skulle också ge bättre förutsättningar till analys och uppföljning. Vidare ger analysen en antydning om vilka frågor som behöver undersökas vidare och vilka frågor som skulle behöva lyftas i kontakter med lärosätena eller vid konferenser och seminarier. Flera av resultaten utgör ett bra underlag för diskussion.

⁷ Frågan lyder "Please explain the academic credit system and the methodology used to allocate credits to the different course units followed by your students abroad." På denna fråga har flera lärosäten bara beskrivit det svenska systemet för högskolepoäng.

Sammanfattning

Universitets- och högskolerådet har analyserat ansökningarna om Erasmus Charter for Higher Education (ECHE) som lämnades in 2013 av 42 svenska lärosäten. Syftet med analysen var inte att bedöma kvaliteten i ansökningarna utan att få en bild av hur lärosätena organiserar sitt arbete med internationalisering i allmänhet och mobilitet i synnerhet.

Analysen visar att de svenska lärosätena sammanlagt har drygt 11 000 avtal med utländska lärosäten, varav drygt 8 000 finns inom ramen för Erasmus. De avtal som lärosäten har med partner i länder utanför Erasmus utnyttjas i högre grad än avtalen inom Erasmus. Generellt sett visar avtalen på en obalans mellan antal ut- och inresande. De svenska lärosätena har betydligt flera inresande än utresande studenter. En fördjupad analys visar att avtalen utanför Erasmus uppvisar en betydligt bättre balans mellan ut- och inresande studenter än avtalen inom Erasmus. Lärosätena uppger att de vill åtgärda obalansen i utbytena men nämner trots detta fler åtgärder för att stödja inresande än utresande studenter.

En majoritet av lärosätena har, eller strävar efter, strategiska samarbeten inom vilka de har ett nära samarbete som innehåller flera olika typer av aktiviteter. Dessa strategiska samarbeten anses främja kvaliteten då de olika aktiviteterna inom samarbetet stödjer varandra. En sådan aktivitet är gemensamma program. 25 lärosäten anger att de redan har program som ges gemensamt med utländska lärosäten och ytterligare åtta anger att de strävar efter att upprätta sådana program.

I vissa avseenden framstår kopplingen mellan de aktiviteter man genomför och de övergripande strategiska målen i som svag och kan behöva stärkas. Exempelvis ger lärosätena lärarna en viktig roll i internationaliseringsaktiviteterna. Lärarna ska bl.a. kvalitetssäkra utbyten och vara aktiva inom gemensamma program och strategiska samarbeten. Trots det tycks incitamenten för att lärarna ska engagera sig i internationaliseringsarbetet vara begränsade. Endast 19 lärosäten anger att de har aktiviteter för att belöna lärare och övrig personal som deltar i mobilitet. På motsvarande sätt anger lärosätena att de vill höja kvaliteten i utbildningen genom internationalisering samtidigt som de fokuserar stödet till studenterna på praktiskt snarare än akademiskt stöd.

På basis av analysen rekommenderar UHR att frågorna i ECHE-ansökan förenklas och förtydligas. Många av frågorna är både vaga och innehåller flera olika delar, samtidigt som utrymmet att svara är begränsat. Vidare saknas definitioner och förklaringar av vissa begrepp. Detta sammantaget gör det svårt att värdera kvaliteten på ansökningarna och begränsar möjligheterna till jämförelser. För EU-kommissionen, som ska fatta beslut på grundval av dessa, borde det vara väsentligt att man får jämförbara svar på det man frågar om. Ett råd till EU-kommissionen är därför att tydliggöra frågorna och att definiera begreppen bättre.

Med de förbehåll för utformning av frågorna som beskrivits ovan torde ECHE-ansökningarna kunna utgöra ett bra underlag för såväl en självvärdering som en uppföljning av internationaliseringsarbetet på lärosätena.

Summary

The Swedish Council for Higher Education has analysed all 42 applications for the Erasmus Charter for Higher Education (ECHE) in 2013 submitted by Swedish institutions. The purpose of the analyses was to get a picture of how the institutions organize their work with internationalization in general and mobility in particular. The quality of the applications was not considered.

Results of the analysis show that Swedish institutions have over 11 000 agreements with foreign institutions in total. More than 8 000 of these agreements are within Erasmus. The activity is generally higher within the agreements that institutions have with partners in non-Erasmus countries than agreements within Erasmus. Most Swedish universities have an imbalance between the number of incoming and outgoing students. The number of incoming students is significantly higher than the number of outgoing. According to the analysis, agreements outside Erasmus show more balanced numbers compared to the Erasmus agreements. The institutions state that they aim to achieve a more balanced mobility, but despite this they mention more measures to support incoming than outgoing students.

A majority of the institutions have, or aim at, strategic cooperation containing a mix of different types of activities. These strategic cooperation agreements are considered to promote quality since the different activities within the cooperation support each other. Joint programmes are an example of such activities. 25 institutions mention that they already have joint programmes with foreign institutions, and eight institutions mention that they aim at establishing such programmes.

In some respects the links between the activities carried out and the strategic goals appears weak and could perhaps be strengthened. As an example, the institutions give the teachers an important role in the internationalization activities for example in assuring the quality of the student exchange and being active in the joint programmes and the strategic cooperation. Despite this, the incentives for teachers to engage in internationalization work seem limited. Only 19 institutions mention that they have specific activities for recognising participation in staff mobility. Correspondingly, the institutions mention that they aim at developing the quality of education through internationalization, but the support to the mobile students tends to be focused on practical matters, rather than academic support.

On the basis of the analysis, The Swedish Council for Higher Education recommends that the questions in future ECHE-applications to be simplified and clarified. Many of the questions are both vague and cover multiple aspects, while the space for answers is limited. Moreover, there is a lack of definitions and explanations for some of the terms used. This limits the possibilities for comparison and makes it difficult to assess the quality of the applications. In order to get comparable answers to the questions, the European Commission is recommended to clarify the questions and to define the terminology used more clearly.

With the above reservations on the design of the questions, the ECHE applications should constitute a good basis for self-evaluation as well as monitoring of the internationalisation work at the institutions.

For The Swedish Council for Higher Education as a National Agency for Erasmus+ the analysis gives guidance on how the agency can support the institutions. Furthermore, the analysis indicates which issues that could be further investigated or be raised in contacts with the institutions. Several of the results provide a good basis for discussion.